

Jaarstukken 2021

Datum: 13 mei 2022

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	2
1 VOORWOORD DOOR DE RVC	3
2 VERSLAG VAN HET DIRECTIETEAM	5
2.1 INLEIDING	5
2.2 RENDEMENTEN	5
2.3 INVESTERINGSVOORSTELLEN	7
2.4 CLOSINGS.....	8
2.5 VERSTREKKINGEN	9
2.6 PORTEFEUILLE	9
2.7 ACTIVITEITEN 2021	9
2.8 MARKT- EN SECTORONTWIKKELINGEN	10
2.9 VOORUITBLIK 2022	10
3 JAARREKENING	12
3.1 BALANS PER 31 DECEMBER 2021	12
3.2 WINST- EN VERLIESREKENING OVER 2021	13
3.3 TOELICHTING EN GRONDSLAGEN VOOR HET OPSTELLEN VAN DE JAARREKENING	14
3.4 TOELICHTING OP DE BALANS	16
3.5 NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE RECHTEN EN VERPLICHTINGEN	18
3.6 TOELICHTING OP DE WINST- EN VERLIESREKENING	19
3.7 GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM.....	20
3.8 OVERIGE GEGEVENS	21
4 ONDERTEKENING JAARVERSLAG EN JAARREKENING	22
5 CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT	23
5.1 VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN JAARREKENING 2021	23
5.2 VERKLARING OVER DE IN DE JAARSTUKKEN OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE	23
5.3 BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING	24

1 Voorwoord door de RvC

2021 was voor het FSFE opnieuw een jaar waarin veel gebeurde. Ten eerste hield de covidpandemie de maatschappij en de economie nog in zijn greep. Omdat een regionaal energiefonds voor een belangrijk deel afhankelijk is van persoonlijk contact met bedrijven en ondernemers, kostte het extra inspanning om als fonds investeringsrelaties op te bouwen. Dat dit toch gelukt is, is een compliment waard aan team en directie. Ten tweede was 2021 het jaar waarin de provincie Fryslân het Energieprogramma 2022-2025 opleverde. Uiteraard gaan we daar in de komende jaren pas écht mee aan de slag, maar het is goed om te zien dat het FSFE bij de ontwikkeling van een dergelijk ambitieus programma wordt betrokken als kennis- en strategische partner. Ook in 2022 zal het FSFE opereren als ambassadeur van de provinciale energieambities. Een derde belangrijke ontwikkeling betreft het stijgen van de energieprijzen in de loop van het afgelopen jaar. Hoewel gebruikers dit voelden in hun portemonnee, betekende het ook dat de investeringsbereidheid toenam en daarmee het aantal projecten. Met € 19,5 miljoen aan nieuwe investeringen is 2021 het beste jaar voor het fonds sinds de oprichting!

In de organisatie kwamen en gingen mensen. Het is verheugend dat we daarbij een aantal 'oprjochte' Friezen konden verwelkomen. Ondergetekende trad in oktober toe tot de Raad van Commissarissen om begin 2022 de voorzittersrol van prof. dr. Jacqueline Cramer over te nemen. In de laatste maanden van '21 was er een inwerkprogramma opgezet door team en directie en van het begin af aan was er goede samenwerking met de zittende Commissarissen ir. Huub Keulen en drs. Hendrik-Jan Gorter.

2021 is geëindigd met € 19,5 mln aan closings en € 12,5 mln. aan verstrekkingen. Dit kwam ten goede aan forse projecten op het gebied van zon, wind en vergisting, maar vloeide vaak ook naar kleinere projecten en lokale energiecoöperaties. Het totaal aan leningen en participaties vanuit het fonds is gegroeid ten opzichte van 2020. Met de groei aan participaties komt het FSFE dichterbij de opdracht om als aandeelhouder mee te ondernemen in projecten. De rentebaten zijn toegenomen naar € 2,1 mln. met een EBITDA van € 525.000. De Raad van Commissarissen is tevreden over het behaalde financiële resultaat. Maar ook de hiermee bereikte impact stemt tot tevredenheid: met de in 2021 gerealiseerde projecten wordt in totaal 624 TJ schone energie geleverd en bedraagt de jaarlijkse CO2-reductie 16 kiloton.

Vermeldenswaard is de jaarlijkse verkiezing van de Koperen Oliekan voor het meest duurzame, innovatieve en impactvolle project van het jaar. Vorig jaar was de winnaar Fotopersbureau Heerenveen. Dit is mooi voorbeeld van een klein project waarbij een gedreven ondernemer laat zien dat iedereen een belangrijke bijdrage kan leveren aan de energietransitie. Een genomineerde voor de Koperen Oliekan 2021 is het drijvende zonnepark De Dolten. Met dit project laat het FSFE zien dat zij steeds meer inzet op het ondersteunen van projecten in eigendom van de 'Mienskip'. Vanaf 2022 beschikt het FSFE in dit verband over een nieuw mandaat waarbij zij Lokale Energie Initiatieven (LEI) met kennis en geld ondersteunt tijdens de ontwikkelfase van een project. Zo opereren we steeds dichterbij de Friese samenleving.

In 2021 vergaderde de Raad van Commissarissen zes maal. Tijdens de vergaderingen is met de directie gesproken over onder andere kwartaalverslagen, het meerjarenplan, verlenging contract met de provincie, provinciaal Energieprogramma, personele samenstelling team, gebruik van hout bij de biocentrales, governance, maatschappelijk verantwoord ondernemen en de gevolgen van landelijke wetgeving voor de provinciale energietransitie. Tevens vond de jaarlijkse evaluatie met de directie plaats. RvC, directie en de voor het FSFE verantwoordelijke gedeputeerde en haar medewerkers, kwamen bijeen in een Algemene vergadering van Aandeelhouders.

De ontwikkelingen in de wereld maken duidelijk dat we om meer redenen dan alleen het klimaat onze afhankelijkheid van fossiele bronnen moeten afbouwen. Met de rugwind van het goede resultaat in 2021, zal het FSFE, in het verlengde van de provinciale doelen, ook dit jaar inzetten op het realiseren van zoveel mogelijk duurzame energieprojecten.

Voorzitter van de Raad van Commissarissen van het FSFE,

Drs. Marieke van der Werf

2 Verslag van het directieteam

2.1 Inleiding

Fûns Skjinne Fryske Energzy (FSFE) is opgericht met als primaire doelstelling een bijdrage te leveren aan de duurzaamheidsdoelstellingen van de provincie Friesland. Het FSFE doet dit door het ter beschikking stellen van financiële middelen aan projecten op het gebied van duurzame energieopwekking en energiebesparing.

Het afgelopen jaar was een roerig jaar voor het FSFE en haar relaties. In 2021 werden de coronamaatregelen verlengd, brak de derde golf uit en werden lockdownmaatregelen opgeheven. Ondertussen stegen de prijzen van fossiele energiebronnen fors. De economie trok aan en het ontmoeten en afspreken met relaties en initiatiefnemers van projecten werd weer mogelijk. Ook het FSFE heeft gemerkt dat de investeringsbereidheid is toegenomen. Er is in 2021 voor € 19,5 miljoen aan nieuwe investeringen gesloten en daarmee het beste jaar voor het fonds sinds de oprichting.

De investeringen leiden tot energiebesparing en opwek van duurzame energie en een CO₂-reductie in de provincie. Een aantal projecten wekt stroom op voor omwonenden, die ook financieel kunnen participeren en daarmee profiteren van de opbrengsten.

Tot en met 2021 is er voor € 88 miljoen aan projectfinanciering gesloten, wat leidt tot € 333 miljoen aan investeringen in de provincie. Het FSFE genereert daarmee een multiplier van 3,8 op haar investeringen. De portefeuille genereerde ruim € 2,1 miljoen aan inkomsten en bruto resultaat (EBITDA) van € 525.000. Ook het netto resultaat, na afdracht van 2% rentevergoeding aan de provincie Fryslân, is met € 33.000 positief afgesloten.

Het aflospatroon in het fonds blijft met in totaal € 6,1 miljoen aan terugbetalingen hoog. Dit past bij het FSFE; succesvolle projecten worden geherfinancierd door de markt. Middelen die terugvloeien worden opnieuw uitgeleend. Als gevolg van de aflossingen groeit de portefeuille rentedragende leningen minder hard groeit, dempt dit uiteraard wel de ontwikkeling van de rentebaten.

Het saldo van de voorzieningen blijft met een toename van € 118.000 zeer beperkt in verhouding tot de omvang en leeftijd van de portefeuille. Dit als gevolg van intensieve begeleiding en ondersteuning van de meer risicovolle posities.

2.2 Rendementen

Maatschappelijke rendement

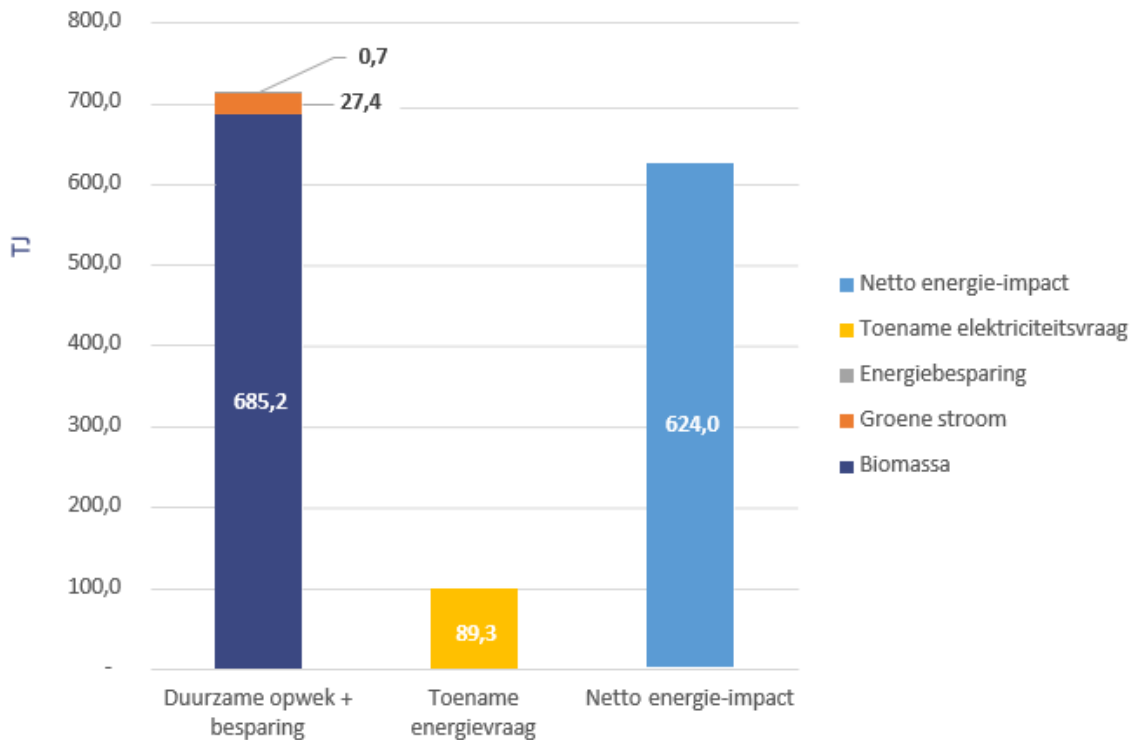
De direct toerekenbare jaarlijkse energiebesparing of opwekking worden door E&E Advies in opdracht van het FSFE doorgerekend.

Achtergestelde leningen in grotere projecten hebben vanwege een grotere hefboom met vreemd vermogen per geïnvesteerde euro een veel grotere energetische impact. De impact per geïnvesteerde euro kan fors verschillen afhankelijk van de omvang van het totale project en de techniek.

Daarnaast verstrekt het FSFE ook financiering aan tal van kleinere projecten. Het afgelopen jaar werd aan negen energiecoöperaties, agrariërs en mkb'ers financiering verstrekt. Dergelijke projecten dragen bij aan het draagvlak in de "Mienskip".

Onderstaande grafiek toont de bijdrage in terajoules van de door het FSFE gefinancierde projecten voor 2021. Daarbij is de capaciteit van de projecten in beeld gebracht, evenals het energieverbruik die de projecten generen. De netto energie impact van 624 TJ komt overeen met het gemiddelde energiegebruik van circa 10.750 Friese woningen.

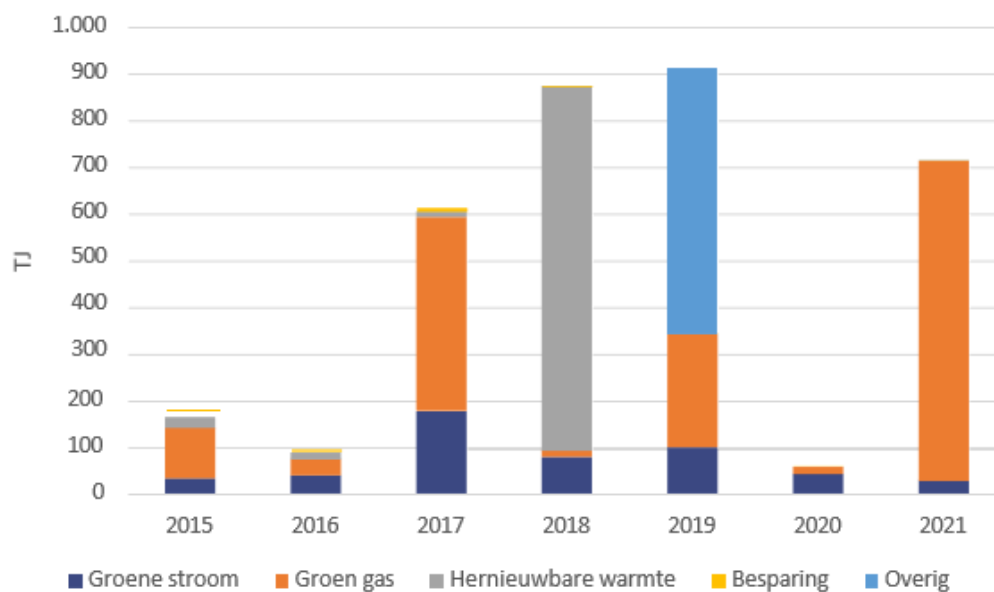
FIGUUR: JAARLIJKE ENERGIE-IMPACT FINANCIERINGEN 2021

Bron: Bijdrage projecten FSFE 2021 door E&E advies

Sinds de start van het fonds is de ontwikkeling als volgt. In de grafiek is Windpark Friesland buiten beschouwing gelaten vanwege de enorme impact die dit project heeft gemaakt (namelijk 5.400 TJ). De grafiek zou niet goed leesbaar worden indien dit project meegenomen wordt.

FIGUUR: JAARLIJKE ENERGIE-IMPACT PROJECTEN 2015-2021 (EXCL. WINDPARK FRYSLÂN)

Bron: Bijdrage projecten FSFE 2021 door E&E advies

De netto energie impact van alle door FSFE ondersteunde projecten bedraagt 8.757 TJ per jaar, mits volledig operationeel. Dit komt overeen met het gemiddelde energiegebruik van bijna 151 duizend Friese woningen.

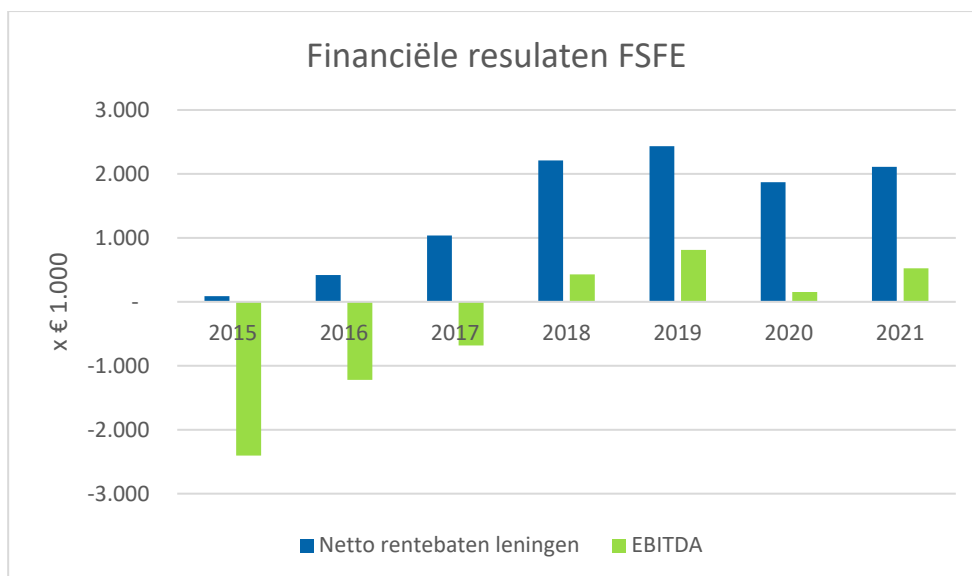
In 2021 heeft de provincie nieuwe doelstellingen voor het verbruik en opwek van energie geformuleerd, die begin 2022 door Provinciale Staten zijn aangenomen. Het besparingsdoel voor 2030 ligt op 25% ten opzichte van het verbruik van 2010. De opwekdoelstelling is 33% duurzaam opwek van het resterende verbruik.

De CO2-reductie van de projecten die in de periode 2015 tot en met 2021 zijn ondersteund, bedraagt 14.727 kiloton CO2 over de gehele technische levensduur van deze projecten. Windpark Fryslân leidt tot een CO2 reductie van 12.249 kiloton en heeft een aandeel van 83% in de totale CO2-reductie.

Financieel rendement

In 2021 namen de rentebaten verder toe en daarmee het resultaat (de kosten zijn min of meer vast). Het hoge aflospatroon kon voldoende worden gecompenseerd met nieuwe verstrekkingen. In 2021 werd voor € 12,5 miljoen aan nieuwe leningen en participaties verstrekt, tegenover € 6,1 miljoen aan aflossingen. Participaties genereren overigens geen rentebaten en de waardeontwikkeling en dividenden worden veelal pas bij het afstoten (de exit) genomen. De ontwikkelingen van de participaties als geheel zijn overigens mede door de stijging van de energieprijzen zeer positief, waardoor aangenomen mag worden dat binnen 3-5 jaar significante resultaten worden geboekt.

De volgende tabel toont de ontwikkeling van de netto rentebaten en de EBITDA sinds de start van het fonds, in 2014. Het netto fondsresultaat voor belasting wordt gevormd door op de EBITDA de rentelasten over de financiering van het fonds in mindering te brengen. Doordat de afgedragen rente volledig ten goede komt aan de aandeelhouder, geeft de EBITDA het totale resultaat voor de provincie weer.

2.3 Investeringsvoorstellen

FSFE zoekt duurzame projecten met een financieringsbehoefte. Na inventarisatie worden projecten voorgelegd aan de investeringscommissie of verstrekt onder een faciliteit. Goedgekeurde voorstellen worden vervolgens geclosed. Bij de start van een project wordt de closing omgezet in een financiering (verstrekking). Onderstaande tabel geeft de resultaten van het fonds weer sinds de start in 2014.

Productiecijfers vanaf start FSFE t/m ultimo 2022								
gemeten t/m 31-12-2021 bedragen x1.000	IC goedkeuring		Geclosed		Geclosed doelstelling Jaarplan 2021		Uitzettingen	Aflossingen
	aantal	bedrag	aantal	bedrag	aantal	bedrag	bedrag	bedrag
Leningen en participaties (per sector)								
bedragen x1.000					Doelstelling ultimo 2021*			
Zon	86	38.507	77	31.980	79	29.116	30.989	14.662
Wind	5	10.310	3	8.641	4	10.141	8.641	8.020
Warmte	1	2.700	1	2.700	2	8.000	360	8
Geothermie	2	9.008	-	-	-	-	-	-
Circulair	2	3.817	1	3.490	2	4.190	990	-
Biomassa	24	32.445	22	29.263	19	20.712	19.812	3.589
Energiebesparing	22	15.887	14	7.037	19	8.441	4.843	1.292
Mobiliteit	5	4.685	4	4.535	6	4.835	2.669	363
Totaal	147	117.360	122	87.647	131	85.436	68.304	27.934

In 2021 is de investeringscommissie acht keer bijegekomen. De investeringscommissie heeft positief geadviseerd over 16 transacties ter waarde van € 19,5 mln.

Vanaf de start van het fonds (10 november 2014) tot en met 31 december 2021 heeft de investeringscommissie over in totaal 147 financieringsvoorstellen een positief advies gegeven. De totale projectwaarde van deze voorstellen is € 462 mln., waarvan het FSFE € 117 mln. wenst te financieren. Een groot deel van deze voorstellen is ondertussen geclosed (€ 88 mln.). € 15 mln. aan deals zijn vervallen.

Kleinere financieringen worden door middel van raamtransacties gesloten. De aanvragen worden tegen vooraf vastgestelde condities uitgevoerd zonder advies van de investeringscommissie. Er is een budget gealloceerd voor dergelijke kleinere, gestandaardiseerde projecten. De besluitvorming voor kleine financieringsvoorstellen is vereenvoudigd en de doorlooptijd teruggebracht. Mede daardoor is het FSFE in staat om voor dit soort transacties een lagere rente te hanteren.

Afzonderlijke IC-adviezen zijn voor deze projecten niet meer nodig. Deze worden wel in de aantallen en de bedragen meegenomen. Voor 3 van de 4 raamtransacties geldt een maximum investeringsbudget, namelijk:

- FSFE MKB-faciliteit: € 2.500.000
- Postcoderoosprojecten: € 1.500.000
- Voortaan Duurzaam: € 1.500.000

2.4 Closings

Voor 2021 was een begroting van 26 projecten met een omvang van € 16 mln. geprognosticeerd. De productie is dit jaar geëindigd op 18 transacties ter waarde van € 19,5 mln.

Cijfers 2021

Sector	Aantal transacties	Bedrag geclosed
Zon	11	5.642.365
Wind op land	0	-
Geothermie en aardwarmte	0	-
Biomassa	5	11.000.000
Energiebesparing	3	2.896.181
Circulair	0	-
Totaal	19	19.538.546

Tabel 1. Closing-overzicht per sector

2.5 Verstrekkingen

Bij een closing kunnen voorwaarden of overeengekomen termijnen zijn opgenomen die leiden tot uitstel van het verstrekken van de lening. In 2021 werd voor € 12,5 mln. uitgeboekt. Dit zijn closings uit 2021 en eerdere jaren die worden verstrekt in een rentedragende lening of in de vorm van participaties.

2.6 Portefeuille

In 2021 zijn de rentetarieven in de markt wederom afgenomen. Desondanks bedraagt de gemiddelde FSFE rente 5,9%.

Ten opzichte van 2020 zijn de netto rentebaten (renteopbrengsten verrekend met vergoeding over het depot) met € 240.000 toegenomen naar € 2,1 miljoen, ondanks een aantal omvangrijke aflossingen. In 2021 werd een nieuwe voorziening van € 118.000 getroffen.

Het team werkt hard om projecten te begeleiden die de geplande budgetten niet behalen. Het mitigeren van risico's en daarmee beperken van afboekingen is één van de kerntaken. Met de groei van de portefeuille neemt de aandacht en tijdsbesteding aan dit intensief beheer aanzienlijk toe.

2.7 Activiteiten 2021

Hoewel het afgelopen jaar begon met de continuering van maatregelen tegen de verdere verspreiding van corona, werden in het voorjaar een aantal maatregelen weer opgeheven.

In het meerjarenplan 2019-2022 en het jaarplan 2021 zijn de doelstellingen en focusthema's voor het FSFE opgenomen. De oorspronkelijke focus voor 2021 lag op de volgende onderwerpen:

1. Het intensiveren van de verstrekking van leningen aan het mkb en energiecoöperaties;
2. Het opvoeren van de activiteiten voor de warmtetransitie;
3. Een toename van energiebesparingsprojecten in met name de vastgoedsector;
4. Het intensiveren van de financiering van energieopslag.

Ad 1: bij het eerste punt, het intensiveren van de financiering van leningen aan het mkb en energiecoöperaties, zien we een afname ten opzichte van eerdere jaren. Hier speelt een aantal zaken. Steeds vaker is netcongestie een probleem en nieuwe projecten kunnen niet altijd worden aangesloten. Daarnaast is de oude postcoderoosregeling per 1 april 2021 vervangen door de nieuwe Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking (SCE). In de loop van het jaar is de regeling tussentijds gesloten in verband met het bereiken van het subsidieplafond. Onder mkb'ers is de investeringsbereidheid en de aandacht voor verduurzaming mogelijk afgenomen als gevolg van de coronapandemie.

Ad 2: de warmtetransitie is een transitie met een lange doorlooptijd. Het FSFE is goed vertegenwoordigd in de projecten die binnen de provincie lopen en betrokken bij meerdere ontwikkeltrajecten. Besluitvorming over de financiering van projecten is nog niet aan de orde. De eerste proefboring van de geothermiebron in Leeuwarden is niet geslaagd, waarmee ook de investeringsbeslissing voor het warmtenet, waar een getekende termsheet van het FSFE ligt, is uitgesteld.

Ad 3: afgelopen jaar zijn er drie energiebesparingsprojecten geclosed. Daarnaast is een aantal projecten in voorbereiding. Het verduurzamen van vastgoed blijkt moeizaam van start te gaan. De uitvoering van verplichte energiebesparende maatregelen conform het Activiteitenbesluit milieubeheer wordt nog niet gehandhaafd. Het verduurzamen van vastgoed blijft wel de aandacht houden van het FSFE.

Ad 4: opslag wordt een steeds groter vraagstuk. Een eerste batterijproject als oplossing voor congestieproblematiek is gerealiseerd. Ondertussen wordt informatie over de ontwikkelingen in de techniek en toepasbaarheid opgehaald ter voorbereiding op verdere uitrol. Naar verwachting neemt de verdere inzet op opslagtechnieken verder toe.

2.8 Markt- en Sectorontwikkelingen

Door de relatief hoge rentevergoeding aan de provincie verliest het FSFE soms een project op prijs. Dit hoeft geen probleem te zijn aangezien de markt dan blijkbaar de rol van het FSFE overneemt. Hier spelen echter mogelijk twee overwegingen: 1) de financiers komen van (ver) buiten Friesland waardoor de opbrengsten van de projecten buiten Friesland vallen en 2) de financiers zijn minder betrokken en/of minder geëquipeerd om de Friese ondernemers te ondersteunen bij het laten slagen van het project. Na jaren van daling is de kapitaalmarktrente aan het stijgen waardoor de concurrentiepositie van het FSFE zal verbeteren.

De stijging van de energieprijzen maar ook de validiteit hebben grote impact op zowel de bestaande portefeuille als ook toekomstige projecten van het FSFE. Bijvoorbeeld bestaande 'probleem' projecten, zoals een aantal vergisters, krijgen nu >2 keer de prijs per m³, waardoor hun winstgevendheid sterk verbetert.

De hoge volatiele energieprijzen bieden ook nieuwe mogelijkheden. Dit geldt voor alle projecten, maar zeker ook voor de mainstream FSFE SDE projecten. Een zonnepark heeft bijvoorbeeld nu de mogelijkheid om SDE als basis/fall back te houden, maar kan de opgewekte kilowatturen ook op de markt verkopen tegen een significant hoger tarief. Het FSFE ondersteunt haar klanten bij de verkoop en hedging van haar projecten.

Door de hoge en volatiele prijzen worden sommige afgewezen projecten ook opeens wel interessant. Het beste voorbeeld is een investering in een batterij bij een zonnepark. Wij zien die initiatieven nu sterk toenemen. Een ander voorbeeld is het nuttig gebruiken van industriële restwarmte. Ook daar worden projecten die in het verleden zijn stopgezet heroverwogen.

Aan de kostenkant hebben de grote ontwikkelingen, zoals corona en de oorlog in Oekraïne, een significant negatieve impact. Niet alleen worden zaken als feedstock en materialen duurder. Ook de leveringszekerheid neemt sterk af. Dit leidt tot vertragingen bij de bouw, wat soms tot significante extra kosten kan leiden. Ook de operationele kosten worden significant hoger. Het FSFE neemt deze ontwikkelingen mee in haar analyses, waarbij aangetekend moet worden dat over het algemeen het positieve effect van de stijging van energieprijzen veel groter is dan de negatieve effecten.

In 2020 is de nieuwe SDE++ regeling geïntroduceerd. In de voorgaande regeling werden subsidies toegekend op basis van de goedkoopste techniek per kilowattuur, in de nieuwe regeling ligt de focus op de laagste subsidie-intensiteit per vermeden kilogram CO₂. Dit geeft aanleiding om het mandaat van het FSFE te verruimen van energietransitie naar een CO₂-opgave. Het FSFE kan dan in lijn met de SDE-regeling blijven opereren en bijdragen aan de klimaatambities van Friesland.

Vanuit regelgeving bestaat er een aantal bottlenecks, zoals aangescherpte milieueisen (onder meer stikstof). Ook discussies over bijvoorbeeld de CO₂ reductie van biomassa frustreren soms de energietransitie. Het FSFE heeft tot dusverre beperkt last gehad van de milieu- en omgevingsdiscussies. Temeer omdat het FSFE inzet op samenwerking met de lokale gemeenschap. De belangrijkste bottleneck voor de Friese energietransitie is de congestie van het elektriciteitsnet. Door middel van SDE++-subsidies voorzien wij investeringsmogelijkheden voor het FSFE om dit probleem op te lossen, met name met behulp van batterijtechnologie en waterstof.

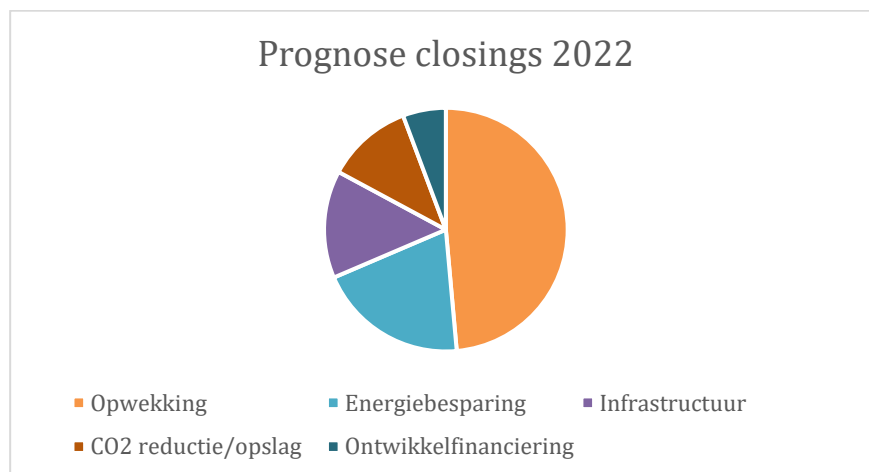
2.9 Vooruitblik 2022

In 2022 wordt het Energieprogramma Fryslân 2022-2025 tezamen met een strategische uitgangspuntennotitie voorgelegd aan Provinciale Staten. In de uitgangspuntennotitie is een breder kader opgenomen voor het FSFE.

Na het vaststellen van het Energieprogramma en de uitgangspunten wordt een nieuw meerjarenplan voor het fonds opgesteld voor de periode 2022 tot en met 2025. Zo loopt de nieuwe opdracht gelijk aan het programma van de provincie. Het meerjarenplan leidt naar verwachting tot een nieuw investeringsreglement en een nieuwe instructie voor de fondsmanager.

Op 31 december 2021 is er € 16.856.132 aan financieringen geclosed, maar nog niet ingegaan.

De financiële doelstelling is om € 17,5 mln. in 2022 te investeren. Dit is als volgt verdeeld:

De congestieproblematiek zorgt ervoor dat de opwek van elektriciteit niet overal zonder meer kan plaatsvinden. Voor duurzame (afgeleide) gassen als bio LNG en groengas zijn er wel voldoende afzetmogelijkheden. Vooruitlopend op de nieuwe opdracht is rekening gehouden met meer financiering van energieopslag, circulaire projecten, CO2-reductie en ontwikkeltrajecten.

Vanaf 2022 wordt er gewerkt met een impact- en ESG-assessment bij de inventarisatie van projecten. We streven ernaar om met de gefinancierde projecten een CO2-reductie van 28 kilogram per geïnvesteerde euro te realiseren. Voor 2022 betekent dit een CO2-reductie van 490 kiloton.

De inspanningen voor de closings binnen de opwekkingskant concentreren zich op de realisatie van duurzame warmte. Projecten in deze sector zijn vaak nog in ontwikkeling, kennen langere doorlooptijden met aanlooprisico's en een intensieve begeleiding vanuit het investmentteam van FSFE.

Naast de grotere projecten blijft het FSFE met de financiering van lokale energie initiatieven (LEI) en de leningen aan het mkb en energiecoöperaties zich inzetten voor projecten uit de mienskip. Dit alles met behulp van een sterk team dat goed geworteld is in Friesland en diepgaande kennis heeft van de markt en de diverse thema's.

13 mei 2022

Directieteam FSFE B.V.

Bert van der Weerd, Michel Hendriks en Pieter van der Berg

3 Jaarrekening

3.1 Balans per 31 december 2021

Na bestemming van het resultaat (bedragen x € 1.000,-)

ACTIVA	31-12-2021	31-12-2020
Financiële vaste activa		
1 Leningen	38.877	33.135
2 Voorzieningen	-530	-625
3 Participaties	2.731	1.487
	41.078	33.998
Vlottende activa		
4 RC krediet	-	-
5 Debiteuren en overige kortlopende activa	1.676	1.189
	1.676	1.189
6 Liquide middelen		
Betaalrekeningen	7.595	2.976
Spaarrekeningen	-	-
	7.595	2.976
Totaal	50.350	38.163

PASSIVA	31-12-2021	31-12-2020
Eigen vermogen		
7 Gestort kapitaal	20.763	17.600
8 Overige reserves	-4.343	-4.376
	16.420	13.224
Langlopende schulden		
9 Aangetrokken leningen	32.288	22.800
	32.288	22.800
Kortlopende schulden		
10 Crediteuren	126	118
11 Te betalen rente op langlopende schulden	474	418
Gelden in depot	1.022	1.573
12 Overige kortlopende schulden	21	31
	1.643	2.139
Totaal	50.350	38.163

3.2 Winst- en verliesrekening over 2021

bedragen x € 1.000,-	2021	2020
13 Rentebaten leningen	2.148	2.004
14 Rentelasten	557	585
<i>Rentelasten depot</i>	38	134
<i>Rente liquide middelen</i>	27	16
<i>Rentelasten lening provincie</i>	492	435
Renteresultaat	1.591	1.419
15 Afsluitprovisie	51	64
Overige baten	51	64
Som der bedrijfsopbrengsten	1.642	1.483
16 Management fee	1.385	1.372
17 Kosten Raad van Commissarissen	42	50
18 Kosten Investeringscommissie	32	53
19 Overige kosten	31	40
20 Mutaties Voorzieningen	118	250
Som der bedrijfslasten	1.609	1.765
Resultaat voor belasting	33	-282
VpB	-	-
Resultaat na belasting	33	-282
EBITDA (resultaat + rentelasten lening provincie)	525	153

3.3 Toelichting en grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

Algemene informatie

De rechtspersoon Fûns Skjinne Fryske Energzy B.V. (FSFE B.V., KvK-nummer 61316113) is statutair gevestigd te Leeuwarden. De activiteiten bestaan uit het faciliteren, bevorderen, verbreden en verdiepen van de efficiëntie in het gebruik van energie, van de transitie naar het opwekken en gebruik van duurzame energie, van de kennis en innovatie en van de bedrijvigheid en de werkgelegenheid in de provincie Fryslân.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De jaarrekening van FSFE is volgens de wettelijke bepalingen, zoals opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor Jaarverslaggeving opgesteld.

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten, tenzij anders vermeld.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts opgenomen voor zover zij op de balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar worden in acht genomen als zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Participaties (2)

Participaties worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, onder aftrek van noodzakelijk geachte afwaarderingen op grond van de situatie bij de betrokken ondernemingen. Een voorheen opgenomen waardeverminderverslies wordt teruggenomen als de indicatie van de waardevermindering objectief aantoonbaar is weggenomen.

Leningen en rekening-courant krediet (1 en 3)

De verstrekte leningen en kredieten worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Vervolgens worden deze leningen gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Deze waarderingsgrondslag is in de praktijk gelijk aan de nominale waarde. Eventuele bijzondere waardeverminderingen worden in mindering gebracht op de geamortiseerde kostprijs en verantwoord in de winst- en verliesrekening.

Met een aantal leningnemers is de afspraak gemaakt dat zij de over de verslagperiode verschuldigde rente op een later tijdstip zullen betalen (grace period). Als met de leningnemer is afgesproken dat de rentebetaling binnen één jaar zal plaatsvinden, dan wordt de rente verantwoord onder 'Debiteuren en overige kortlopende activa' (balanspost 4).

Als de rentebetaling niet binnen een jaar plaatsvindt, wordt de rente toegevoegd aan het uitstaande leningbedrag (balanspost 1).

Overigens gaat het in bijna alle gevallen om projectfinancieringen, vaak met Stimulering Duurzame Energie (SDE) subsidie en een langere productielooptijd dan financieringslooptijd ('tail'). Het risico van niet-terugbetalen is daarmee relatief beperkt. Bovendien resteert er door de tail extra tijd voor het inlopen van achterstanden

Latente belastingvordering (niet gewaardeerd)

FSFE B.V. heeft vanaf de oprichting op 25 augustus 2014 tot en met 31 december 2021 per saldo verliezen geleden van in totaal € 4.342.836,- (van dit bedrag bedraagt de rente aan de provincie € 1.953.361). Van de totale verliezen resteert aan compensabele fiscale verliezen ultimo 2021 nog een bedrag van € 3.906.462,-. Het FSFE is belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting en op basis van regelgeving van de Belastingdienst mag het verlies tot en met boekjaar 2018 in de komende 9 jaar verrekend worden met de belastingafdracht over positieve resultaten. Vanaf boekjaar 2019 geldt een verrekentermijn van 6 jaar. De toekomstige fiscale winsten zijn onvoldoende zeker om de latente belastingvordering te waarderen.

COVID-19

Door de coronacrisis is een onzekere situatie ontstaan. Echter, het FSFE verwacht hierdoor geen continuïteitsissue. De waarderingsgrondslagen en schattingen op basis van continuïteit kunnen worden gehandhaafd. In deze jaarrekening gehanteerde grondslagen van waardering en resultaatbepaling zijn gebaseerd op de veronderstelling van continuïteit van de onderneming.

3.4 Toelichting op de balans

Financiële vaste activa

1. Leningen

Het verloop van de leningen is als volgt:

	2021	2020
Stand per 1 januari	33.135	31.962
Nieuw ingegane leningen	11.264	4.845
Aanpassing hoofdsom	587	816
Aflossingen	-6.109	-4.488
Stand per ultimo	38.877	33.135

De lening portefeuille bestaat per ultimo 2021 uit leningen aan 93 verschillende ondernemingen. De leningen hebben verschillende aflossingstermijnen en rentes.

2. Voorzieningen

De voorziening op de leningportefeuille is in 2021 verhoogd met € 118k,-. Er is voor twee bestaande posten een dotatie gedaan van € 118k.

Door de afwikkeling van een faillissement is één voorziening van € 213k omgezet in een afboeking, waardoor de stand van de voorzieningen per saldo afneemt.

3. Participaties

Per 31 december 2021 heeft FSFE de volgende participaties (x€ 1.000):

Naam	Vestigingsplaats	Verkrijgingsprijs	Aandeel in kapitaal
Biogas-Leeuwarden B.V.	Leeuwarden	215	33%
Biolease Holding B.V.	Leeuwarden	150	30%
Greenvis B.V.	Utrecht	90	49%
Happy Whale Friesland B.V.	Leeuwarden	50	33%
BigSolar Friesland B.V.	Amsterdam	0	100%
Fripel B.V.	Menaldum	300	38%
PTO Heerenveen BV	Heerenveen	490	40%
Bio LNG ECL B.V.	Leeuwarden	236	15%
Kelvin Friesland DevCo B.V.	's-Hertogenbosch	0	20%
Agradu B.V.	Sint Nicolaasga	1.200	20%
Totaal		2.731	

In 2019 heeft FSFE B.V. 100% van de aandelen verworven van BigSolar B.V. voor de waarde van € 1,-. Deze transactie is onderdeel van de liquidatie van de onderneming. Voor deze post is een voorziening getroffen.

Vlottende activa

4. Rekening-courant krediet

Het verloop van het rekening-courant krediet is als volgt:

	2021	2020
Stand per 1 januari	0	36
Saldo stortingen en onttrekkingen	0	-36
Biolease bereidstellingsprovisie	0	0
Stand per ultimo	0	0

5. Debiteuren en overige kortlopende activa

Hierin zijn opgenomen:

	2021	2020
Debiteuren	790	472
Verschuldigde rente (grace period)	885	718
Overige kortlopende activa	-1	-2
Stand per ultimo	1.676	1.189

De post Debiteuren bevat de nog te ontvangen rente en aflossingen die leningnemers per 31 december 2021 verschuldigd waren aan FSFE.

De verschuldigde rente (grace period) betreft rentebetalingen (conform contractuele afspraak) die binnen een jaar zullen worden voldaan. Voor een deel van de debiteurenpositie wordt een nieuwe afspraak gemaakt.

6. Liquide middelen

Liquide middelen voor een bedrag van € 7.595.440,90 worden aangehouden op rekeningen bij ING Bank N.V. en Rabobank Nederland (Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A.), deze middelen zijn ter vrije beschikking aan de vennootschap.

Het saldo is hoger dan gebruikelijk. In het eerste kwartaal van 2022 worden uitboekingen als gevolg van de closings in het vierde kwartaal verwacht.

Eigen vermogen

7. Gestort kapitaal

Er zijn in 2021 drie kapitaalstortingen gedaan van in totaal € 3.162.500.
De provincie Fryslân is 100% aandeelhouder van FSFE.

8. Overige reserves

	2021	2020
Stand per 1 januari	-4.376	-4.094
Resultaat lopend boekjaar	33	-282
Stand per ultimo	-4.343	-4.376

Het voorstel om het resultaat over 2021 van € 33.059,80 toe te voegen aan de overige reserves is in de balans verwerkt.

Langlopende schulden9. Aangetrokken leningen

Het volledige leningbedrag is aangetrokken van de provincie Fryslân. Het totale bedrag heeft een resterende looptijd van langer dan 5 jaar. De te betalen rente bedraagt 2% op jaarbasis, en de maximale faciliteit bedraagt € 60 mln.

Kortlopende schulden10. Crediteuren

De post Crediteuren bestaat uit de nog te betalen management fee aan de fondsuitvoerder en te betalen facturen voor de IC leden.

11. Te betalen rente op langlopende schulden

Betreft de nog te betalen rente over de aangetrokken lening bij de provincie Fryslân.

12. Overige kortlopende schulden

Betreft onder andere de nog te betalen accountantskosten over 2021, nog te betalen creditrente en nog te ontvangen facturen van IC-leden.

3.5 Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen

Op 31 december 2021 is er € 16.856.132 aan financieringen geclosed, maar nog niet ingegaan. Er zijn per balansdatum 3 openstaande offertes voor in totaal € 372.788.

SVn verricht in samenwerking met e3 partners en in opdracht van FSFE het beheer van het fonds. Daarvoor is een overeenkomst gesloten met een looptijd van 15 jaar vanaf 14 juli 2014. De managementvergoeding die FSFE aan SVn betaalt bedraagt in 2022 € 1.156.000,- (ex. BTW). Hierna een volledig overzicht van de toekomstige verplichtingen.

Management fee SVn (excl. BTW)	2021	2020
verplichting tot 1 jaar	1.156.000	1.145.000
verplichting 2-5 jaar	4.040.000	4.275.000
verplichting > 5 jaar	2.339.000	3.260.000
Totaal	7.535.000	8.680.000

De provincie Fryslân heeft het FSFE verzocht een aanvullende faciliteit in te richten voor de ontwikkelfase van lokale energie initiatieven. SVn en E3 voeren deze opdracht gezamenlijk uit en ontvangen daarvoor een management fee vanuit FSFE B.V.. FSFE B.V. factureert deze kosten aan de provincie Fryslân.

Management fee LEI SVn (excl. BTW)	2021	2020
verplichting tot 1 jaar	65.000	0
verplichting 2-5 jaar	170.000	0
verplichting > 5 jaar	0	0
Totaal	235.000	0

3.6 Toelichting op de winst- en verliesrekening

FSFE B.V. is vrijgesteld van BTW, dit betekent dat betaalde BTW over ingekochte diensten niet kan worden verrekend.

Renteresultaat

13. Rentebaten

De opbouw is als volgt:

	2021	2020
Rentebaten leningen	2.148	2.004
Rentebaten RC kredieten	0	0
Totaal	2.148	2.004

14. Rentelasten

De leningnemers van FSFE betalen rente over het gehele lening bedrag; over zowel het opgenomen deel als het niet-opgenomen deel. Over het gedeelte van de lening dat zij nog niet hebben opgenomen krijgen ze van FSFE een rentevergoeding. Dit zijn de 'Rentelasten depot'.

Overige baten

15. Afsluitprovisie

Dit zijn vergoedingen die aan de klant in rekening worden gebracht bij het afsluiten van financieringen.

Lasten

16. Management fee

Dit is de verschuldigde managementvergoeding aan de stichting SVn conform de managementovereenkomst tussen FSFE B.V. en de stichting SVn.

17. Kosten Raad van Commissarissen

Dit zijn de vergoedingen die aan de commissarissen van FSFE zijn c.q. worden betaald voor hun werkzaamheden in de rapportageperiode.

18. Kosten Investeringscommissie

Dit zijn de vergoedingen die aan de leden van de Investeringscommissie zijn c.q. worden betaald voor hun werkzaamheden.

19. Overige kosten

Hierin zijn opgenomen:

	2021	2020
Accountantskosten	18	18
Advieskosten	14	14
Marketing- en communicatiekosten	0	0
Verzekeringskosten	7	7
Overige kosten	-8	2
Totaal	31	40

De advieskosten bestaan uit de vergoeding voor het opstellen van de jaarlijkse impactrapportage en krediettoetskosten.

De overige kosten zijn negatief door een correctie van de uitvoeringskosten over de periode 2019-2021.

20. Afwaardering / voorziening op participaties, leningen en debiteuren

Op basis van de situatie bij de ondernemingen per ultimo 2021 is de voorziening voor twee bestaande posten verhoogd (impact € 118k).

3.7 Gebeurtenissen na balansdatum

Op 3 maart heeft FSFE B.V. van een van de leningnemers een brief ontvangen met de mededeling dat de leningnemer niet langer in staat is schulden te voldoen wanneer deze opeisbaar worden. Naar aanleiding van dit bericht heeft FSFE B.V. de kredietovereenkomst opgezegd. De totale openstaande positie bedraagt € 1.8 miljoen, hiervoor is op balansdatum nog geen voorziening getroffen. FSFE B.V. en de ondernemer zijn in gesprek over afwikkeling.

Verder zijn er geen gebeurtenissen na balansdatum die impact hebben op de financiële positie van FSFE B.V.

3.8 Overige gegevens

Controleverklaring

Hiervoor wordt verwezen naar de hierna opgenomen verklaring.

(Statutaire) regeling over de bestemming van het resultaat

In de statuten van het FSFE is vastgelegd dat de Algemene Vergadering is bevoegd tot bestemming van (eventuele) winst, die door vaststelling van de jaarrekening is bepaald, en tot vaststelling van de uitkeringen.

Leeuwarden, 13 mei 2022

Directieteam FSFE B.V.

Bert van der Weerd, Michel Hendriks en Pieter van der Berg

4 Ondertekening jaarverslag en jaarrekening

Statutaire directie FSFE B.V.

B. (Bert) van der Weerd

Raad van Commissarissen

drs. M.C.I. (Marieke) van der Werf

drs. H.J. (Hendrik Jan) Gorter

ir. H.M.J. (Huub) Keulen

5 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: De Algemene Vergadering van Fûns Skjinne Fryske Enerzjy B.V.

5.1 Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2021

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2021 van Fûns Skjinne Fryske Enerzjy B.V. te Leeuwarden gecontroleerd. Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Fûns Skjinne Fryske Enerzjy B.V. per 31 december 2021 en van het resultaat over 2021 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2021;
2. de winst-en-verliesrekening over 2021;
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Fûns Skjinne Fryske Enerzjy B.V. zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij Assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

5.2 Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Voorwoord door de RvC;
- Het verslag van het directieteam;
- De overige gegevens;
- Ondertekening jaarverslag en jaarrekening.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de overige gegevens.

5.3 Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directie voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken. 3

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen.

De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en

omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren aan de raad van commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van commissarissen dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Amsterdam, 18 mei 2022
Mazars N.V.

Origineel was getekend door J.C. van Oldenbeek MSc RA